

**Pr. lect. univ. dr. Sorin Marinescu,
Facultatea de Istorie, Filosofie și Teologie
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați**

**PATRIARHUL IUSTIN MOISESCU (1910-1986),
UN IERARH CARE ȘI-A PUS
„TOATĂ OSÂRDIA, PRICEPEREA ȘI RÂVNA”
ÎN SLUJBA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE**

Abstract: *The present work is intended to be a retrieval of the history of the contribution of personalities that have marked the history of the Romanian Orthodox Church and, implicitly, the history of Romania.*

Thus, In the “Commemorative Year of the Patriarchs Nicodim Munteanu and Iustin Moiescu and of the translators of church books” in the Romanian Patriarchate, addressed to the Romanian Orthodox hierarchies and eparchies in the country and abroad, we set out to talk about the Patriarch Iustin Moiescu for understand the role it played in promoting living theology as a model, based on prayer, experience and life, even if the historical times were very difficult for the Church, the communists wanting to destroy it, because it maintained the consciousness of national identity and a hierarchy of authentic values, that opposed the atheist ideology promoted by them.

Thus, starting from a brief biography of the one who was the fourth Romanian Patriarch, we were interested in the perception of contemporaries, as well as those who succeeded him, as I have not neglected his quality as a theologian, teacher university and publisher.

Iustin Moiescu was an intellectual, theologian, who devoted all his energy to maintaining the right faith, to support the monastery life, to relieve the people and to give cultural brilliance to the Church, as he alone confessed.

Keywords: *Patriarch Iustin Moiescu, Romanian Orthodox Church, Orthodox theology, communism.*

În „Anul comemorativ al patriarhilor Nicodim Munteanu și Iustin Moiescu și al traducătorilor de cărți bisericești” în Patriarhia Română, celebrat în toate eparhiile ortodoxe române din țară și din străinătate,

ne-am propus să prezentăm figura luminoasă a celui pe care Preafericitul Părinte Patriarh Daniel I-a numit „un stâlp neclintit în vremuri potrivnice“, Patriarhul Iustin Moisescu, al patrulea Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române¹. Acest „om frământat, care a ținut la onoarea lui“², cum îl caracteriza pr. *Dumitru Stăniloae*, a trăit în timpuri

„grele pentru învățătorii și profesorii care își închină toate puterile catedrei, grele pentru magistrații care nu vor să sustragă nimic din disponibilitățile lor spirituale și fizice datoriei lor, pentru a le îndrepta spre vreun alt izvor de câștig, grele pentru toți aceia de la care societatea și natura misiunii cere idealism, iar ei iau în serios acest imperios postulat. Dar deosebit de grele sunt timpurile de azi pentru slujitorii altarului“³.

Luminile și umbrele perioadei comuniste au fost scoase în evidență de cercetători contemporani, care au arătat că se instaurase un regim ce se declara ateu și care dorea ca Biserica, văzută doar ca o instituție oarecare a societății, să se integreze în viața acesteia, supunând-o sub control strict, încă din anul 1948⁴. Ca urmare, credem util orice demers de recuperare a unei istorii și a unor personalități care au marcat atât istoria Bisericii Ortodoxe Române, cât și istoria națională.

Trebuie spus că personalitatea tânărului Iustin s-a format în școală. Elev silitor, după terminarea școlii primare (1918-1921), s-a înscris la Seminarul orfanilor de război din Câmpulung-Muscel⁵, de unde s-a transferat ca bursier la Seminarul „Patriarhul Miron“ de la

1. † DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „Cuvânt înainte“ la *Patriarhul Iustin Moisescu. Un stâlp neclintit în vremuri potrivnice*, Editura Basilica, București, 2009, p. 5.

2. Dan CIACHIR, *Când moare o epocă*, Paideia, București, 2005.

3. Pr. Dumitru STĂNILOAE, „Suferințele tagmei preoțești“, *Telegraful Român*, an LXXXIV, nr 8, 16 febr. 1936, p. 2, republicat în Pr. Dumitru STĂNILOAE, *Opere complete, Cultură și duhovnicie, Articole publicate în Telegraful Român*, ediție îngrijită, introducere și note de Ion-Dragoș Vlădescu, Editura Basilica, București, 2012, vol. 1, p. 801.

4. În același an, prin *Decretul nr. 1383/1948* din 2 august, disciplina Religie și însemnele religioase erau scoase din școli. Publicat în *Monitorul Oficial al României*, partea I, nr. 177, 3 august 1948.

5. Pr. Mircea PĂCURARIU, *Dicționarul Teologilor Români*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1996, p. 146.

Mănăstirea Negru Vodă (1922-1930), pe care îl termină în anul 1930, ca premiant, fiind ales de Patriarhul Miron Cristea⁶ dintre absolvenții de seminar și trimis cu o bursă de studii în teologie la Universitatea din Atena (1930-1934)⁷. Se întoarce cu titlul de licențiat, patru ani mai târziu, în anul 1934, cu calificativul *Arista („magna cum laude“)*.

Va fi trimis apoi să studieze la Facultatea de Teologie romano-catolică din Strassbourg, Franța (1934-1936), începând totodată și studiile la doctorat la Facultatea de Teologie din Atena. În anul 1937 și-a susținut lucrarea de doctorat cu titlul: *Evagrie din Pont. Viața, scrierile și învățătura* – în limba greacă⁸, teză alcătuită sub îndrumarea profesorului Dimitrios Balanos, obținând, de asemenea, calificativul *Arista („magna cum laude“)*, lucrarea fiind premiată de Academia de Științe din Atena⁹.

A fost atras de cariera didactică, astfel că va preda limba latină la Seminarul „Nifon Mitropolitul“ din București (1937-1938), apoi a predat cursul de *Noul Testament* la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității din Varșovia (1938-1939), din 1940 agregat și din 1942 titular¹⁰ și, ulterior, profesor titular de *Exegeza Noului Testament* la Facultatea de Teologie din Cernăuți-Suceava, de unde, în anul 1946, a fost transferat ca profesor la Facultatea de Teologie din București, unde a predat tot *Exegeza Noului Testament* (1946-1956)¹¹. Din jurnalul lui Dudu Velicu¹², păstrat la

6. Patriarhul Miron Cristea a trimis la studii în străinătate, între anii 1930-1931, 19 absolvenți. Iustin Moisescu, alături de Tănăsescu D. Nicolae, au fost trimiși la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Atena. Printre aceștia era și Dudu Velicu, trimis la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Varșovia. „Cronică. Bursieri în străinătate“, în *Renașterea*, an VIII, nr. 50, 1930, p. 7.

7. Pr. M. PĂCURARIU, *Dicționarul Teologilor Români*, p. 278.

8. Publicată ulterior, *Evagrie din Pont. Viața, scrierile și învățătura sa*, Atena, 1937, 155 p.

9. Pr. Nicolae ȘERBĂNESCU, „Patriarhia Română la 70 de ani (1925-1995)“, în vol. *Autocefalie, patriarhie, slujire sfântă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1995, pp. 281-284.

10. Unde l-a înlocuit pe profesorul Nicolae Arseniev.

11. Pr. M. PĂCURARIU, *Dicționarul Teologilor Români*, p. 278.

12. Dudu Velicu a fost secretar al Patriarhului Miron Cristea și un apropiat al cercurilor Patriarhiei Ortodoxe Române. Notițele sale reprezintă o sursă alternativă de informare istorică asupra evoluției vieții bisericești în primii ani ai noului regim comunist. Alina TUDOR-PAVELESCU, „Studiu introductiv“, în Dudu VELICU, *Biserica*

Arhivele Statului București¹³, aflăm că, în martie 1948, Arhiepiscopul Firmilian Marin, întocmind Lista cu noul Comitet al Institutului Biblic, îl trece pe profesorul Iustin Moiescu în această listă alături de alți profesori ai Facultății de Teologie din București: Pr. Petre Vintilescu – decan, Tudor Popescu, Pr. D. Fecioru, Pr. Nicolae Popescu, pensionar, fost profesor, Iorgu Ivan, asistent ș.a.¹⁴. De asemenea, în iulie 1949 era membru al comitetului de redacție al Revistei *Biserica Ortodoxă Română*, care în 1953 ia numele de *Buletin Oficial al Patriarhiei Române*.

În condițiile în care noile autorități comuniste vânau clerici și laici cu alte convingeri decât ideologia oficială, Iustin Moiescu are curajul să trimită adrese la Ministerul Afacerilor Interne și la Securitate, încercând să afle de ce fusese arestat Rădulescu-Cerna¹⁵, șeful Serviciului de presă de la Patriarhie¹⁶.

În 1946, profesor fiind la Suceava, Iustin Moiescu devine vicepreședintele regionalei Moldova a Partidului Național Popular (fostă Uniunea Patrioților)¹⁷. În mai 1945 este considerat în cercurile clericale drept posibil candidat pentru funcția de ministru în Ministerul cultelor¹⁸.

La 23 februarie 1956 a fost hirotonit ca diacon de către Episcopul-vicar patriarhal Teoctist Arăpașu; iar a doua zi, Episcopul-vicar patriarhal Antim Nica l-a hirotonit preot. După numai patru zile, la

Ortodoxă în perioada sovietizării României, însemnări zilnice I. 1945-1947, Arhivele Naționale ale României, București, 2004, p. IX.

13. Publicate în volum. DUDU VELICU, *Biserica Ortodoxă în anii regimului comunist, însemnări zilnice II. 1948-1959*, ediție îngrijită de Alina Tudor-Pavelescu, Șerban Marin, Arhivele Naționale ale României, București 2005.

14. D. VELICU, *Biserica Ortodoxă în anii regimului comunist*, sâmbătă, 13 martie 1948, p. 34.

15. A fost reținut în ziua de 25 noiembrie 1949, acuzat că ar fi dușman al regimului comunist, dar, după intervențiile Patriarhului Iustinian Marina, va fi eliberat în 24 decembrie 1949. D. VELICU, *Biserica Ortodoxă în anii regimului comunist*, sâmbătă, 24 decembrie 1949, p. 197.

16. D. VELICU, *Biserica Ortodoxă în anii regimului comunist*, duminică, 11 decembrie 1949, p. 194.

17. D. VELICU, *Biserica Ortodoxă în perioada sovietizării României*, joi, 7 martie 1946, p. 115.

18. D. VELICU, *Biserica Ortodoxă în perioada sovietizării României*, joi, 12 martie 1945, p. 117.

26 februarie, Adunarea Națională Bisericească, constituită potrivit Statutului în Colegiul electoral, l-a ales arhiepiscop al Sibiului și mitropolit al Ardealului, în locul marelui predecesor trecut la Domnul, Nicolae Bălan. Ales deja Mitropolit, la 15 martie 1956 Patriarhul Iustinian, Mitropolitul Firmilian al Olteniei și Episcopul Nicolae Colan al Clujului îl vor hirotoni arhieru, și i se va încredința de îndată cărja lui Andrei Șaguna, la 18 martie 1956, în Catedrala Mitropolitană din Sibiu.

Preasfințitul Calinic, Episcopul Argeșului și Muscelului, amintea cu tristețe că „la începutul anilor '50, profesorul teolog Iustin Moiescu a fost înlăturat din învățământ de autoritățile comuniste”¹⁹, însă, în 1956, în calitate de Mitropolit al Ardealului, va candida la alegerile pentru Marea Adunare Națională²⁰, în condițiile în care i se refuzase acest lucru Patriarhului Iustinian Marina²¹. De altfel, pentru a dezbină clerul ortodox, regimul comunist va susține pe unii în defavoarea altora, iar acest lucru va aduce tulburări în rândul clerului și ierarhilor Bisericii. S-a speculat și faptul că susținerea pe care a primit-o Mitropolitul Iustin Moiescu pentru scaunul de Mitropolit al Moldovei l-ar fi întristat chiar pe Patriarh²². Să nu uităm că Patriarhul Iustinian Marina avusese curajul să-l critice pe Gheorghe Gheorghiu Dej (1944-1965) pentru cultul personalității după moartea lui Stalin²³, astfel că pierduse orice sprijin din partea autorităților comuniste.

19. † CALINIC, Episcop al Argeșului și Muscelului, „Postfață”, în † Patriarhul IUSTIN, *Opera integrală, I, Ierarhia bisericească în epoca apostolică*, Editura Anastasia, București, 2004, p. 146.

20. Pe 20 martie 1957 va ține un discurs în Marea Adunare Națională, în calitate de deputat. D. VELICU, *Biserica Ortodoxă în anii regimului comunist*, miercuri, 20 martie 1957, p. 225.

21. În decembrie 1956 făcea parte deja din Biroul Central. D. VELICU, *Biserica Ortodoxă în anii regimului comunist*, luni, 17 decembrie 1956, p. 216.

22. Fusese trimis la Patriarhul Iustinian Marina, ministrul Cultelor, prof. Constantinescu-Iași, pentru a-l întreba dacă este de acord cu alegerea ca Mitropolit al Moldovei a lui Iustin Moiescu. D. VELICU, *Biserica Ortodoxă în anii regimului*, marți, 1 ianuarie 1957, p. 220.

23. D. VELICU, *Biserica Ortodoxă în anii regimului comunist*, luni, 1 decembrie 1958, p. 252.

Pe 10 ianuarie 1957 a fost ales Mitropolit al Moldovei și Sucevei²⁴, iar în această calitate Iustin Moiescu a construit, ulterior, trei adevărate monumente de arhitectură în incinta Centrului eparhial Iași²⁵; a restaurat, integral sau parțial, peste 20 de mănăstiri și schituri, iar la unele dintre acestea a înființat muzee și colecții de artă bisericească. Chiar de la înscăunare²⁶ își propusese să se implice în viața bisericească a Moldovei, după cum a afirmat:

„Mă leg să închin Bisericii Moldovene toată osârdia, priceperea și râvna mea ... Îmi voi da toată silința să corespund așteptărilor și nădejdiilor pe care le au în ceasurile acestea păstoriții mei. În viața bisericească a Moldovei am destule pilde spre care să-mi îndrept privirile. Viața și activitatea înaintașilor mei în acest scaun mitropolitan îmi arată limpede care sînt liniile dominante ale unui program chiriarhal în Moldova. De la unii am înțeles ce este pietatea, de la alții am desprins îndatorirea de a păstra dreapta credință, de la alții necesitatea de a ajuta și sprijini viața mănăstirească, de la alții obligațiunea de a cunoaște și a alina poporul obidit, de la alții osteneala de a da strălucire culturală scaunului mitropolitan de la Iași. Iată calea cea sănătoasă pentru întocmirea programului de activitate al unui cîrmuitor bisericesc în această cetate a ortodoxiei”²⁷.

24. Au fost 80 votanți, 80 voturi pentru Mitropolitul Iustin Moiescu. În discursul său, noul Mitropolit va elogia Biserica Moldovei, „acea Moldovă de unde s-au născut: Creangă, Eminescu, N. Iorga, Enescu, Sadoveanu, Ion Neculce, Miron Costin, Grigore Ureche, Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare, Lăpușneanu, Cuza, mitropoliții de la Iosif Mușat până la Sebastian Rusan“, cf. D. VELICU, *Biserica Ortodoxă în anii regimului comunist*, joi, 10 ianuarie 1957, p. 222. Cuvântările și întreaga ceremonie sunt descrise pe larg în *** „Alegerea, investiția și instalarea Înaltpreasfințitului Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei“, în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, anul XXXIII, nr. 1-2, 1957, pp. 1-59.

25. Catedrala mitropolitană este primul locaș de cult supus consolidării și restaurării încă din anul 1957, la care se adaugă construirea a trei clădiri noi (1959-1962), necesare desfășurării activităților la Centrul Eparhial, formând un complex mitropolitan monumental și armonios ce dăinuie și astăzi. Lucrările de restaurare a Catedralei Mitropolitane, proiectarea și construirea noilor clădiri de la Centrul eparhial au fost realizate și conduse de marele arhitect G. M. Cantacuzino.

26. Cuvântările și întreaga ceremonie sunt descrise pe larg în *** „Alegerea, investiția și instalarea Înalt Prea Sfințitului Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei“, p. 10.

27. *** „Alegerea, investiția și instalarea Înalt Prea Sfințitului Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei“, p. 52.

Astfel, în anul 1957 s-au deschis 11 șantiere bisericești în Mitropolia Moldovei și Sucevei, la mănăstirile: Neamț, Secu, Slatina, Vatra Moldoviței, Sucevița, Golia, Trei Ierarhi, Ruginoasa, Sf. Teodora-Iași, biserică din Rădeana-Roman și din Zamca; în anul 1958 au fost inițiate alte noi șantiere, la mănăstirile Putna²⁸, Dragomirna, Pătrăuți, Războieni, Tazlău, Mirăuți-Suceava, Reuseni, Arbore ș.a., apoi Agapia, Cetățuia, Bistrița, Voroneț, Humor, Barnovschi, Sf. Gheorghe-Hârlău ș.a.

A urmat campania de înscriere a 241 biserici și mănăstiri (în cele 14 protopopiate) pe lista monumentelor istorice între anii 1956-1958.²⁹ Mai mult, a încercat să limiteze efectele devastatoare ale *Decretului nr. 410/* din 28 octombrie 1959 asupra celor cca 10.000 de călugări și călugărițe din mănăstiri, prin restaurarea unor mănăstiri începând cu anul 1964 și prin reintegrarea celor alungați din viața monahală de către comuniști.

În același timp, a fost preocupat de soarta preoților, a ierarhilor și profesorilor Facultăților de Teologie ieșiți la pensie, reușind să obțină de la Sfântul Sinod, din fondurile Patriarhiei, măririi pentru: profesori universitari pensionari (1.000 lei lunar); arhieriei și episcopi pensionari (1.500 lei lunar) și mitropoliți pensionari (2.000 lei lunar)³⁰. De asemenea, în timpul anchetelor pe care Securitatea le face la mănăstiri pentru diverse acuzații false, printre care deținerea de arme, Mitropolitul Iustin Moiescu cere accesul la dosare, pe care-l primește, pe lângă promisiunea că va fi respectată legea³¹.

La 12 iunie 1977 a fost ales ca Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române (al patrulea Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române), fiind înscăunat în Catedrala

28. În iulie 1966 se împlinesc cinci sute de ani de la fondarea Mănăstirii Putna (1466-1966), eveniment „înscris de U.N.E.S.C.O. între marile popasuri aniversare ale anului 1966”. † IUSTIN, Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei, „Popas la cinci veacuri (Cinci sute de ani de la fondarea Mănăstirii Putna iulie 1466-1966)”, în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, anul XLII, nr. 7-8, 1966, p. 425.

29. Arhim. Emilian (Vlad) NICA, „De la „Altarul” Teologiei la Păstoria Bisericii Străbune – Mitropolitul Iustin Moiescu”, în *Analele Teologie*, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași, 2006, p. 83.

30. D. VELICU, *Biserica Ortodoxă în anii regimului comunist*, sâmbătă, 25 mai 1957, p. 228 sqq.

31. De exemplu, în cazul Mănăstirii Neamț. D. VELICU, *Biserica Ortodoxă în anii regimului comunist*, sâmbătă, vineri, 5, marți, 8 octombrie 1957, p. 233.

Patriarhală din București la 19 iunie 1977 și păstorind ca patriarh până la moarte. În calitate de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române (1977-1986) a continuat activitatea din Moldova și Bucovina, desfășurând lucrări de restaurare sau reparații la mănăstirile: Curtea de Argeș, Cheia, Zamfira, Viforâta, Dealu, Cernica, Pasărea, Țigănești, Căldărușani, biserica „Sfântul Spiridon Nou”, biserica „Sfântul Gheorghe Nou”, Catedrala Patriarhală ș.a.

În plan extern, a participat la întruniri panortodoxe și interortodoxe sau la întruniri intercreștine, fiind ales membru în conducerea Consiliului Mondial al Bisericilor și a Conferinței Bisericilor Europene, iar ca patriarh a vizitat mai multe Biserici Ortodoxe surori, precum și comunități ortodoxe românești din Occident (Suedia, Elveția, SUA). A primit, de asemenea, înalte personalități de-a lungul timpului, a participat, în iulie 1958, la Congresul Mondial al Păcii, întrunit la Stockholm, în Suedia³³; a primit misiunea U.N.E.S.C.O., care a vizitat mai multe mănăstiri din Moldova și Bucovina; în anul 1971, Patriarhul Nicolae al VI-lea al Alexandriei a vizitat Moldova și, împreună cu Mitropolitul Iustin, au discutat despre legăturile vechi dintre Patriarhia de Alexandria și clericii și teologii din Mitropolia Moldovei³⁴; în anul 1972 Mitropolitul Iustin i-a avut ca oaspeți pe Patriarhul Maxim al Bulgariei, la hramul Catedralei Mitropolitane, Sf. Cuvioasă Parascheva (14 octombrie 1972)³⁵, și pe

Fig. 1. Patriarhul Iustin Moisescu³²

32. Fotografia a fost preluată din *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, XXXIII, nr. 1-2, 1957, p. 2.

33. D. VELICU, *Biserica Ortodoxă în anii regimului comunist*, sâmbătă, 12 iulie 1958, p. 243.

34. Pr. Scarlat PORCESCU, „Vizita Preafericitului Nicolae al VI-lea, Patriarhul Alexandriei”, în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, XLVII, nr. 9-12, 1971, pp. 596-625.

35. Pr. Scarlat PORCESCU, „Vizita Sanctității Sale Maxim, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Bulgare în Arhiepiscopia Iașilor”, în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, XLVIII, nr. 9-12, 1972, pp. 709-726.

Sanctitatea Sa Shenuda al III-lea, Papă al Bisericii Copte și Patriarh al Scaunului Apostolic al Sfântului Marcu³⁶, iar în 1973, fostul președinte al Franței, Jacques Chirac, pe atunci premier, a venit la Iași unde a fost primit de Mitropolitul Iustin și a participat la Sfânta Liturghie, acordând apoi mai multe burse unor studenți teologi³⁷.

A condus câteva delegații ortodoxe române în vizitele făcute altor Biserici: în Anglia (1958)³⁸, Biserica luterană din Danemarca (1971), Patriarhia Ecumenică (1974), iar ca patriarh a condus câteva delegații sinodale care au vizitat alte Biserici: Patriarhia Ecumenică (1978), Arhiepiscopia Misionară Ortodoxă Română din Statele Unite și Canada (1979), Biserica Ortodoxă Rusă (1980), Biserica Ortodoxă Sârbă (1981), Biserica Luterană din Suedia (1981), sediul Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Geneva (1966, 1981), Biserica Ortodoxă Bulgară (1982), Biserica reformată din Ungaria (1982), Biserica Ortodoxă din Grecia (1984).

Teolog erudit, Patriarhul Iustin a promovat, ca model, teologia vie, întemeiată pe rugăciune, pe experiență și viață, chiar dacă timpurile istorice erau foarte grele pentru Biserică, care era doar „tolerată“ de comuniști. Mijlocul a fost coordonarea activității Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române. Aici, așa cum spunea Prefericitul Părinte Patriarh Daniel,

„conștient de marele folos pe care l-ar avea pentru cititorii români traducerea în limba lor proprie a principalelor lucrări teologice, istorice, liturgice și a tot ceea ce ține de trăirea și experiența filocalică a Sfinților Părinți, a inițiat marea colecție patristică intitulată Părinți și scriitori bisericești (PSB), proiectată în 90 de volume“³⁹,

36. Pr. Scarlat PORCESCU, „Vizita Sanctității Sale Shenuda III, Papă al Bisericii Copte și Africa și Patriarh al Scaunului Apostolic al Sfântului Marcu în Arhiepiscopia Iașilor“, în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, XLVIII, nr. 9-12, 1972, p. 731.

37. † Patriarhul IUSTIN, *Opera integrală*, I, *Ierarhia bisericească...*, p. 148

38. A fost împreună cu preotul Alex. Ionescu (Biserica Stejarul), vicar patriarhal, cf. D. VELICU, *Biserica Ortodoxă în anii regimului comunist*, sâmbătă 19 iunie 1958, p. 242. Biserica Stejarul din București a fost ridicată în anul 1763 și demolată în anul 1959. A avut hramul „Înălțarea Sfintei Cruci“ și se afla amplasată în fața Palatului Regal.

39. † DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „Cuvânt înainte“ la *Patriarhul Iustin Moisescu. Un stâlp neclintit în vremuri potrivnice*, p. 7.

și colecția *Arta creștină în România*, în 6 volume. De asemenea, a tipărit o nouă ediție sinodală a *Sfintei Scripturi* (1982), o nouă ediție a *Noului Testament* (1979), manuale pentru învățământul teologic superior și pentru Seminariile Teologice, multe cărți de cult, revistele teologice centrale, buletinele comunităților ortodoxe române de peste hotare și alte publicații bisericești.

Specializat în studiul Noului Testament, Patriarhul Iustin Moiescu a îmbogățit literatura noastră teologică exegetică nou-testamentară cu lucrarea de mari dimensiuni, „*Activitatea Sfântului Apostol Pavel în Atena*” (Iași, 1946, 228 p.), care este și rămâne o lucrare de referință pentru orice teolog în aprofundarea teologiei pauline. În același domeniu de studiu, a scos de sub tipar *Originalitatea parabolilor Mântuitorului*, Râmnicu Vâlcea, 1945, 50 p.

A mai publicat studii și volume de referință⁴⁰ pentru teologia românească din deceniile V-VI ale secolului al XX-lea:

- *Sfânta Scriptură și interpretarea ei în opera Sfântului Ioan Hrisostom*, Cernăuți, 1942, 120 p., reeditată la Editura Anastasia, București, 2003;
- „Originalitatea parabolilor Mântuitorului”, în *Candela*, an. LV-LVI, 1944-1945, p. 60-107 (și extras, Rm. Vâlcea, 1945, 50 p.);
- „Activitatea Sfântului Apostol Pavel în Atena”, în *Candela*, an. LVII, 1946, pp. 45 - 262 (și extras, Iași, 1946, 227 p.);
- „Sfântul Pavel și viața celor mai de seamă comunități creștine din epoca apostolică”, în *Studii Teologice*, an. III, 1951, nr. 7-8, pp. 398-416;
- „Temeiurile lucrării Bisericii pentru apărarea păcii”, în *Studii Teologice*, an. V, 1953, nr. 3-4, pp. 247-268;
- *Ierarhia bisericească în epoca apostolică*, Anexă: Texte biblice și patristice despre pace și muncă, Craiova, 1955, 80 p.;
- *Simbolica lui Hristu Andrutso*s, traducere din limba greacă, Craiova, 1955, 349 p.

La acestea se pot adăuga lucrările:

- *Dosoftei mitropolitul și alte scrieri*, Episcopia Argeșului, Editura Anastasia, 2003;
- *Omilii arhieresti. Patriarhul Iustin. Opera integrala* (6 Vol) sub coordonarea și prin osteneala Preasfințitului Părinte Calinic Argatu, Episcopul Argeșului și Muscelului, la Ed. Anastasia, 2004;

40. Pr. M. PĂCURARIU, *Dicționarul Teologilor Români*, 155.

– *Discursuri ecumenice*, Ed. Anastasia, 2004.

De numele său se leagă și alte lucrări importante⁴¹, între care volumul „*Monumente istorice bisericesti din Mitropolia Moldovei și Sucevei*”⁴², „*Psaltirea în versuri a Mitropolitului Dosoftei*”⁴³, despre care afirma că reprezintă „darul cel mare făcut limbii române, snopul cel dintâi de grâu”⁴⁴, prinosul cel mai curat pe care marele Dosoftei l-a adus neamului nostru”, sau monografiile „*Catedrala mitropolitană din Iași*”⁴⁵ și „*Mănăstirea Cetățuia*”⁴⁶.

În calitate de teolog, Patriarhul Iustin Moiescu a fost interesat de textele sursă ale credinței, de noile sensuri ale Evangheliilor, ale epistolelor pauline, ale scrierilor patristice. A fost un erudit, cunoscător al limbilor latină, ebraică, elină veche și franceză, ceea ce i-a permis să cunoască aprofundat tradiția biblică a teologiei ortodoxe, dar și perspectiva Occidentului.

A fost acuzat pentru atitudinea sa flexibilă față de autoritățile comuniste, dar și-a dorit să poată evita soarta altor biserici aflate sub un regim ateu, cum s-a întâmplat cu Biserica Rusă.

Cert este faptul că a fost un profesor de vocație, cercetător conștient de valoarea analizei, a interpretării, dar și a conservării și exeget avizat al Noului Testament.

Ca membrul în Comitetul Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor (1961-1977), a participat la Adunările generale de la New Delhi (1961), Uppsala (1968) și Nairobi (1975), precum și la sesiunile anuale ale Comitetului Central la Paris (1962), Geneva (1966, 1973, 1976), Heraklion-Creta (1967), Canterbury (1969), Addis-Abeba (1971), Utrecht (1972), Berlin (1974) ș.a. A făcut parte din prezidiul Confe-

41. Pr. Andrei IANOVICI, *Contribuția Patriarhului Iustin Moiescu în dezvoltarea Studiului Biblic Românesc*, teza de doctorat, Constanța, 2017, p. 4.

42. Vasile DRĂGUȚ, Corina NICOLESCU, *Monumente istorice bisericesti din Mitropolia Moldovei și Sucevei*, Editura Mitropoliei Moldovei și Sucevei, Iași, 1974. 453 p.

43. † Mitropolitul Iustin MOIESCU, „Cuvînt înainte”, la DOSOFTEI, *Psaltirea în versuri*, 1673, ediție critică de N. A. Ursu, Iași, 1974.

44. Nicolae CARTOJAN, *Istoria literaturii române vechi*, București, 1980, p. 102.

45. Scarlat PORCESCU, *Catedrala mitropolitană din Iași*, Editura Mitropoliei Moldovei și Sucevei, Iași, 1977, p. 156.

46. Nicolae GRIGORAȘ, *Mănăstirea Cetățuia*, Editura Mitropoliei Moldovei și Sucevei, Iași, 1977, 96 p.

rinței Bisericilor Europene și din Comitetul Consultativ, participând la Adunările generale, precum și la sesiunile Prezidiului și Comitetului Consultativ. A condus delegațiile Biserii Ortodoxe Române la Conferințele panortodoxe de la Rodos (1961, 1963, 1964), Chambesy (1968), la prima Conferință pregătitoare a Sfântului și Marelui Sinod panortodox (Chambésy 1971)⁴⁷.

Un amănunt mai puțin cunoscut este faptul că Patriarhul Iustin a avut în cadrul armatei gradul de sublocotenent în rezervă, iar în al doilea război mondial, împreună cu unitatea militară din care făcea parte, a participat la luptele de pe frontul din Răsărit, din vara anului 1941, când, aflat în prima linie a frontului, a fost rănit pe câmpul de luptă⁴⁸.

A slujit, astfel, șaptesprezece ani ca profesor de teologie, un an ca mitropolit al Ardealului (1956), douăzeci de ani ca mitropolit al Moldovei și Sucevei (1957-1977)⁴⁹ și nouă ani ca patriarh al Bisericii Ortodoxe Române (1977-1986), în urma trecerii la Domnul a patriarhului Justinian Marina (26 martie 1977).

Vrednicul de pomenire Patriarh Iustin a trecut la Domnul în data de 31 iulie 1986, dar, așa cum a afirmat pr. Mircea Păcurariu,

„Patriarhul Iustin Moiescu rămâne în istoria Bisericii noastre ca un strălucit profesor de teologie, ca un remarcabil teolog, ca un neostenit promotor al ecumenismului, ca un iubitor al valorilor culturale și artistice ale înaintașilor, pe care s-a străduit să le restaureze și să le lase ca sfântă moștenire urmașilor”⁵⁰, iar „prin bogata sa activitate cărturărească, ecumenică și pastorală, patriarhul Iustin își înscrie numele în rândul ierarhilor de mare prestigiu ai întregii Ortodoxii”⁵¹.

47. Pr. M. PĂCURARIU, *Dicționarul Teologilor Români*, p. 278 sqq.

48. Arhim. E. (Vlad) NICA, „De la „Altarul” Teologiei ...”, p. 74.

49. *** „Alegerea, investitura și instalarea Înaltpreasfințitului Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei”, pp. 58-59.

50. Pr. Mircea PĂCURARIU, „Gânduri despre Patriarhul Iustin Moiescu”, în *Patriarhul Iustin – Opera integrală*, Ed. Anastasia, București, 2003, pp. 13-14.

51. Pr. M. PĂCURARIU, *Dicționarul Teologilor Români*, p. 279.